

Motion

1981/82: 1053

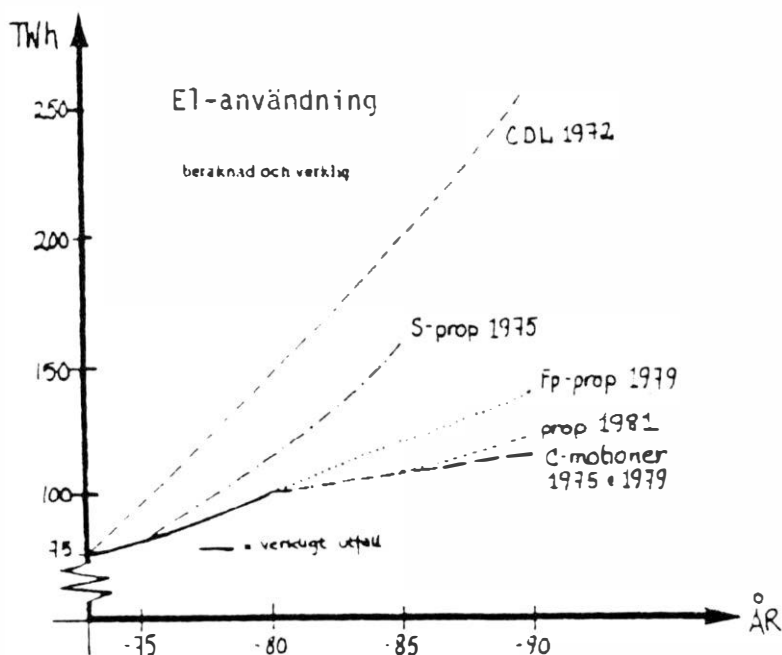
Kjell Mattsson m. fl.
Energipolitikens inriktning

Centerpartiet har drivit en konsekvent och målinriktad energipolitik. Avsikten har varit att uppnå ett energisystem som är acceptabelt ur miljö-, hälso- och säkerhetssynpunkt och som kännetecknas av ekologisk balans, som uppvisar god försörjningstrygghet, som kännetecknas av ansvar gentemot framtida generationer och som ger uttryck för vår solidaritet med utvecklingsländerna.

Detta innebär att energiförsörjningen i det långa perspektivet måste tillgodoses genom utnyttjande av förnyelsebara energikällor och en effektiv hushållning och användning av tillgängliga resurser. Det innebär också en strävan efter att i varje situation inte använda mer högvärdig energi än just den situationen förutsätter.

Energihushållning

I mitten av 1970-talet betraktades centerpartiets linje i energipolitiken av övriga partier som helt orealistisk. Främst avsåg övriga partier att centerns uppfattning om el-användningens utveckling skulle innebära en kraftig teknisk tillbakagång i det svenska samhället. Utvecklingen sedan mitten av 1970-talet visar att centerpartiets uppfattning var den mest realistiska.

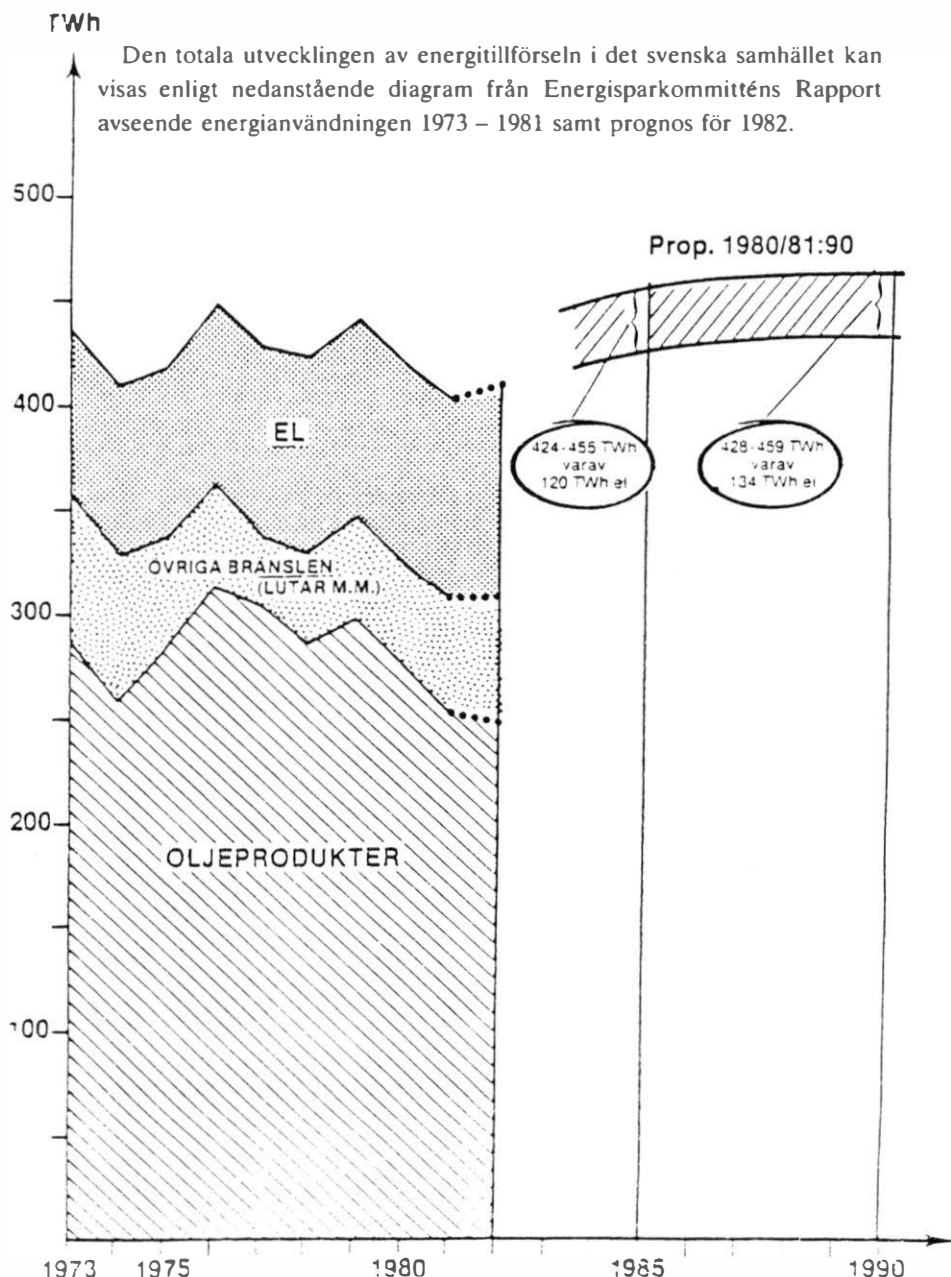

Fig. 5. Total energitillförsel

(Exkl. vedbränsle inom övrigsektorn, raffinaderiförluster och restprodukter samt olja för ickeenergiändamål.)

1975 angav centern att 484 TWh som total energitillförsel var ett rimligt mål för 1985. Det bör noteras att i proposition 1975:30 angav dåvarande socialdemokratiska regeringen energitillförseln 1985 till 540 TWh. Detta ansåg man själv vara en mycket djärv målsättning.

Ovanstående redovisning av den faktiska utvecklingen visar en dramatisk förändring. De förutsättningar som energipolitiken byggdes upp på fram till mitten av 1970-talet gäller inte. Detta är bl. a. ett resultat av en målmedveten politik för hushållning och effektivare energianvändning, där centern varit initiativtagare och pådrivande. Exempel på detta är:

- Våren 1977 infördes lagen om kommunal energiplanering.
- Våren 1978 fattades beslut om energisparplan för befintlig bebyggelse. Denna plan har sedan successivt justerats och anpassats till den faktiska utvecklingen.
- Genom folkbildningsorganisationerna och energisparkommittén har kunskaper om och intresse för energihushållning kraftigt stimulerats.
- Kraftfulla åtgärder har vidtagits för att initiera energibesparande åtgärder inom industrin. Genom åtgärdernas egen lönsamhet har olika stödformer successivt kunnat ersättas med lån.
- En aktiv skattepolitik har bedrivits i syfte att nå ökad stimulans för energisparande. Enligt centerns mening är det angeläget att fullfölja en taxepolitik innebärande att energiförbrukningen hos den enskilde får större och de fasta avgifterna en mindre betydelse.
- En effektivare användning av energin har stimulerats dels genom utbyggda kraftvärmeverk dels genom byggande av värmeverk.
- Tack vare centerpartiets energiska arbete kan vi nu introducera stora värmepumpar för ökad energieffektivitet, vilket nu är i högsta grad aktuellt.

Alternativa energikällor

För centerpartiet har tryggheten i energiproduktionen och försörjnings-trygghet varit bärande utgångspunkter. Från dessa utgångspunkter har vi underkänt både kärnkraften som långsiktig energikälla och det ensidiga beroendet av oljan.

Den inriktningen har ställt stora krav på centerpartiet att redovisa alternativ vilka tekniskt och kvantitativt är realistiska under en rimlig omstruktureringsperiod. Den viktigaste förutsättningen för en sådan realistisk omstruktureringsperiod är hushållning med och effektiv användning av den energi som ställs till förfogande.

Forskning och utveckling

1978 presenterade regeringen en energiforskningsproposition med ett treårigt forskningsprogram, där ekonomiska resurser anvisades som var tre gånger så stora som perioden innan. I 1981 års proposition utökades detta program med ytterligare ca en halv miljard kronor till 1,4 miljarder kronor. Detta är den största enskilda utvecklingssatsning som förekommit i det här

landet. Större delen av insatserna görs för att få fram teknik för att utnyttja de inhemska energikällorna som sol, vind, torv och energiskog. Stora resurser satsas också för att få fram miljövänlig teknik för kol och för energibesparing i industri och bostäder.

Oljeersättningsfond

För att snabbt minska oljeberoendet har en särskild fond inrättats, oljeersättningsfonden. För perioden 1981–1983 tillförs fonden 1,7 miljarder kronor. Stöd skall i första hand ges till teknik som grundas på varaktiga och förnybara energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Stöd kan utgå som lån motsvarande 50 % av investeringen. Bidrag kan beviljas för investeringar i prototyper och demonstrationsanläggningar. Centern lyckades genom motion i riksdagen sänka den planerade gränsen för stödberättigade projekt från 300 000 kr. till 50 000 kr. Enligt vår mening kan det vara befogat med en ytterligare sänkning för att tillgodose oljeersättningsbehov inom småindustri, jordbruk och hantverk. Särskild motion kommer att väckas om detta från centerhåll till årets riksdag.

Inhemska bränslen

Det första steget mot torvutvinning i stor skala togs då regeringen i februari 1980 beviljade ASSI tre koncessioner för torvutvinning. Det gällde ett 1 200 ha stort område i Bodens och Arvidsjauras kommuner. Senare har koncessioner beviljats för ca 6 000 ha, bl. a. Norrhedenprojektet i Västerbotten. Regeringen har också vidtagit åtgärder för att underlätta koncessionsprövningen för att därigenom möjliggöra en smidigare handläggning. De torvresurser som finns i vårt land har beräknats kunna ge ett energibidrag om 20 TWh under 100 år med hänsyn tagen till de motstående naturintressena.

En rad kommunala och enskilda initiativ har tagits för att bättre ta till vara skogsenergi. Vedhögen har åter blivit ett naturligt inslag i den svenska landskapsbilden. Fjärrvärmeanläggningar för fliseldning har byggts eller planeras på en rad platser.

Fullskaleförsök med energiskog har startats på ett par platser. Försöken avser såväl odling på mossmark som på nedlagd åkermark.

För att minska beroendet av petroleumprodukter som motorbränsle bedrivs utvecklings- och försöksverksamhet med såväl metanol som etanol. Regeringen har i särskild ordning stimulerat praktiska försök med distribution av det metanolhaltiga bränslet M 15, (15 % metanolinblandning). Utveckling pågår också av M 100-projekt. (Motorer drivna enbart på metanol.) Även låginblandning av metanol och etanol skall provas.

Sol och vind

Vinden beräknas ge ett bidrag till energiproduktionen med upp till 2 TWh inom en tioårsperiod. Försöksverksamhet med prototypanläggningar är långt framskriden.

Solen är den största potentiella av alla alternativa möjligheter. En rad olika former av utvecklingsarbeten pågår för att bättre inordna solenergin i energisystemet. Det gäller utvecklingsarbete med solceller, lagringsinsatser av solenergi mellan olika årstider m. m. Även utvecklingen av värmepumpar ökar möjligheterna att utnyttja solenergin.

Naturgas

En rad initiativ har tagits för att förbereda en storskalig introduktion av naturgas i det svenska energisystemet. Överläggningar med Danmark har inneburit ett regeringsavtal om naturgas som skall utgöra en ram för det framtida samarbetet mellan svenska och danska företag. Detta avtal är främst inriktat mot det s. k. Sydgasprojektet. Även norsk gas kan bli aktuell för svenskt vidkommande. Vattenfallsverket har i uppdrag att förprojektera en gasledning från Nordkalotten för detta ändamål.

Kärnkraftens avveckling

Enligt centerpartiets mening borde det ha varit möjligt att med en målmedveten politik avveckla kärnkraften under en tioårsperiod om avvecklingen inletts tidigare och innan beroendet blev alltför stort. Av miljö- och säkerhetsskäl borde politiken ha inriktats för detta. I likhet med alla andra partier har centerpartiet förklarat sig berett respektera det utslag folkomröstningen i mars 1980 gav. Mot den bakgrunden skall kärnkraftsavvecklingen utgå från att högst tolv reaktorer byggts och drivits längst till år 2010. Enligt riksdagens beslut kan inte värmereaktorer och bldreaktorer komma i fråga.

Centerpartiet inriktar sitt arbete för kärnkraftens avveckling på att stimulera energihushållning och utvecklandet av alternativa energikällor. Vår strävan är att inga bindningar, utöver dem som folkomröstningsutslaget föranleder, skall ske till kärnkraft. En rad viktiga markeringar från centerpartiets sida har gjorts i detta avseende. I några fall har vi också lyckats få regeringen i sin helhet att avstå från bindningar till kärnkraftssamhället.

- Regeringen avslag i september 1980 vattenfallsverkets ansökan att bygga en 800 kv-ledning från Forsmark. Regeringen hänvisade till såväl miljöeffekter som hälsopolitiska effekter.
- Regeringen har avstått från att ställa sig som garant för en hetvattentunnel från Forsmark (tredje aggregatet) till Storstockholm. Därmed är det nu

sannolikt att detta kärnkraftsprojekt aldrig kommer att realiseras. Storstockholms energiförsörjning kommer sannolikt att lösas enligt de riktlinjer centerpartiet förordat främst med utnyttjande av stora värme-pumpar.

- Centerpartiet har i riksdagen krävt ett förbud mot uranbrytning i Sverige. Något beslut om ett formellt förbud har vi inte kunnat åstadkomma. Men det målmedvetna kärnkraftsmotståndet, miljöfrågor och ekonomiska frågor sammantagna gör att numera är uranbrytning i Sverige långt ifrån en så aktuell fråga som den var bara för några år sedan. Vi anser fortfarande att riksdagen bör fatta beslut om ett formellt förbud mot uranbrytning.

Enligt vår mening är kärnkraftsavvecklingen en av de mest centrala uppgifterna för det nya energiverket, vilket även underströks i den energipolitiska propositionen våren 1981. På riksdagens initiativ arbetar dessutom nu en särskild utredning med kärnkraftens avveckling. Det är viktigt att partierna i denna utredning och genom energiverket fullföljer de utfästelser man gjort – inte minst i samband med folkomröstningen.

Säkerhet och miljö

För att nå största möjliga säkerhet och trygghet under avvecklingstiden har centerpartiet arbetat för en rad olika åtgärder. Villkorslagen som ställde krav på en helt säker slutlig förvaring innan nya kärnkraftverk får tas i drift är ett sådant exempel. Med ett annat utslag i folkomröstningen hade det varit möjligt att ge denna lag en mera strikt tillämpning.

Nej till upparbetning

Villkorslagen ger en möjlighet till upparbetning av kärnkraftsavfallet. Enligt vår mening skulle emellertid beslut om upparbetning klart innebära en ytterligare bindning till kärnkraftssamhället. Upparbetning skulle dessutom ytterligare öka riskerna att via kärnkraftsprogrammet öka kärnvapenspridningen i världen. Enligt vår mening bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att upparbetning av svenskt kärnkraftsavfall ej skall kunna komma i fråga.

Bättre beredskap mot kärnkraftsolyckor

När det gäller den fortsatta driften av kärnkraftverk har en rad åtgärder vidtagits för att minska riskerna. I anledning av 1981 års energiproposition beslöts bl. a.:

- En inre beredskapszon med en radie på 12–15 km fastställs för varje kärnkraftverk. Inom denna zon skall detaljerade planer finnas för t. ex. snabb utrymning.

- En snabbt fungerande strålningsindikering upprättas inom ca 50 km från kärnkraftverket.
- Strålskyddsinstitutets beredskapsnämnd mot atomolyckor fick vidgade uppgifter.
- Alarmeringssystem byggs ut inom den inre beredskapszonen med både telefon- och tyfonlarm.
- Jodtabletter förhandsutdelas till befolkningen i den inre beredskapszonen.
- Under en treårsperiod kommer 5 500 personer att utbildas för beredskapsorganisationen.
- En vidgad information ges till lantbrukare och till annan personal inom lantbruksnäringarna och livsmedelsindustrin främst inom den inre beredskapszonen.

Stoppa försurningen

Försurningen av mark och vatten utgör ett av de största övergripande miljöproblemen. Regeringen har genom en rad olika initiativ sökt bemästra försurningen. Det gäller såväl åtgärder för att komma till rätta med andra länders svavelutsläpp som restaureringsinsatser här hemma via kalkning. Det är självfallet av central betydelse att vi i vår inhemska produktion kan minska eller helst eliminera svavelutsläppen.

En minskad oljeanvändning innebär mindre svavelutsläpp. När det gäller svavelutsläpp i samband med koleldning har en övre gräns lagts fast så att utsläppen blir mindre än vid oljeeldning. Denna gräns kommer att successivt sänkas. Regeringen har förklarat sin avsikt att under våren 1982 presentera ett samlat åtgärdsprogram mot försurningen. En konferens mellan industri-ländernas miljöministrar kommer att hållas under sommaren med svenska regeringen som värd. Denna konferens huvuduppgift blir att nå fram till realistiska förslag för att begränsa försurningen.

Ta hänsyn till naturen

Praktiskt taget alla energikällor står i något avseende i ett motsatsförhållande till naturvårdens intressen. Omfattande offentlig debatt har förekommit främst när det gäller vattenkraftens fortsatta utbyggnad och angelägenheten av att bevara vårmarker. Enligt vår mening finns skäl att visa stor omsorg och varsamhet med naturen. Ju mer framgångsrika vi blir på energihushållning desto större är förutsättningarna att kunna tillgodose naturvårdens intressen. De motstående intressena måste värderas inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Centerpartiet står fast vid de riktlinjer för vattenkraftens utbyggnad som där beslutats.

Energiverk

Som ett led i arbetet att samordna och målinriktat energipolitiken har beslut fattats om inrättandet av ett särskilt energiverk. Härigenom sammanförs de energipolitiska enheterna inom olika myndigheter till en slagkraftig enhet med möjlighet att leda och samordna den omstruktureringsverksamhet som måste till på energiområdet. Regeringen aviserar i budgetpropositionen att man senare i vår skall återkomma till riksdagen med förslag om verkets slutliga lokalisering. I enlighet med tidigare uttalanden från riksdagen bör verket enligt vår mening lokaliseras utanför Stockholmsområdet. I avvaktan på den slutliga lokaliseringen bör de olika enheterna bli kvar i nuvarande lokaler för att undvika låsningar och onödiga kostnader inför ett kommande beslut om utflyttning.

Den framtida inriktningen

Som framgår ovan har under de senaste fem åren skett en dramatisk förändring av energipolitikens inriktning. Den nya politiska ambitionen har också resulterat i en annan energiförsörjning än den som planerades i mitten av 1970-talet, t. ex. genom 1975 års proposition. Användningen av såväl el som olja är väsentligt lägre än vad som då förutsattes. Genom proposition 1980/81:90 har regeringen angivit den framtida inriktningen av energipolitiken. Enligt vår mening är det av central betydelse att den inriktningen kan fullföljas på ett fortsatt kraftfullt sätt. Riksdagen bör markera denna strävan genom att i några centrala frågeställningar särskilt uttala sin mening.

Energikvalitet

En viktig förutsättning för effektiv energianvändning är hushållning med energikvalitet. (Energi med hög temperatur har högre kvalitet än energi med lägre temperatur. Elenergi har maximalt hög kvalitet.) Att använda energi med en högre kvalitet än ändamålet kräver är i allmänhet lika med energislöseri.

Allmänt gäller att solvärme och spillvärme utnyttjas effektivare ju lägre temperatur som erfordras. För att kunna utnyttja t. ex. värmepumpar, solenergi och spillvärme på ett effektivt och lönsamt sätt bör man alltså sträva efter att sänka framledningstemperaturerna även i fjärrvärmesystem.

Bränsleeffektiviteten är en hittills alltför försummad faktor i energipolitiken. Avgörande för ekonomin i framtidens värmeproduktion kommer att vara hur effektivt tillfört bränsle/el kan utnyttjas. En större bränsle driven värmepump har normalt en verkningsgrad på ca 200 %. Stora eldrivna värmepumpar levererar i allmänhet minst tre gånger mer värme än förbrukad elström.

De framtida möjligheterna att utnyttja värmepumpar och billig lågvärde

energi beror i hög grad på hur konsekvent vi tillämpar hushållning med energikvalitet. Målsättningen att på ett miljövänligt sätt styra över energisystemet mot användande av inhemska förnybara energikällor är i hög grad för sitt förverkligande beroende av en medveten hushållning med energikvalitet.

Utveckla inhemska energikällor

Vårt land rymmer stora förutsättningar att begränsa det internationella energiberoendet. Tyvärr blev praktiskt taget allt utvecklingsarbete under 1950- och 1960-talen eftersatt när det gäller att utnyttja olika former av skogsenergi, torv, sol och vind.

En rad åtgärder har, som ovan kortfattat redovisats, vidtagits för att initiera och påskynda satsningen på inhemska förnyelsebara energikällor. Energiforskningsprogrammet prioriterar satsningar på inhemska bränslen och vindenergi. I samband med energisparåtgärder i befintlig bebyggelse anvisas omfattande resurser också som stöd för åtgärder vilka med utnyttjande av alternativa energislag spar olja. Oljeersättningsfonden är ett ytterligare instrument för att påskynda utvecklingen och användningen av alternativa energikällor. Utveckling och introduktion av inhemska energikällor är en viktig motor i den svenska ekonomin. Här finns de största nya sysselsättningsmöjligheterna, vilka dessutom skulle ha en betydande positiv regionalpolitisk effekt. Ett framgångsrikt arbete har en direkt och stor betydelse för bytesbalansen.

Med tanke på den centrala ekonomiska och miljömässiga betydelse introduktionen av de alternativa energikällorna har är det viktigt att utvecklingen med all kraft drivs vidare. På många områden har utvecklingsarbetet drivits dithän att vi nu står inför prototypanläggningar, fullskaliga försök eller i vissa fall marknadsintroduktion. Det är angeläget att på allt sätt underlätta en praktisk introduktion av de alternativa energikällorna. F. n. synes det särskilt angeläget att åstadkomma ett fungerande distributions- och marknadssystem för fasta bränslen.

Frågans betydelse gör det enligt vår mening angeläget att riksdagen mera kontinuerligt än hittills kan ta del av den faktiska utvecklingen. En samlad redovisning av den faktiska utvecklingen beträffande de alternativa inhemska energikällorna bör av den anledningen årligen, ev. i samband med budgetpropositionen, göras för riksdagen.

Den stora tillgång av elenergi som vi sannolikt kommer att ha de närmaste åren bör utnyttjas så effektivt som möjligt utan att vi för den skull låser oss vid ett högt elberoende. För att effektivt utnyttja produktions- och distributionsanläggningar är det angeläget att minska årstidsvariationer i elanvändningen. Det är ekonomiskt helt oförsvarbart att använda enbart el för uppvärmning vintertid. Taxor och avgifter bör utvecklas för att utjämna säsongvariationer.

De åtgärder som f. n. måste bedömas som särskilt viktiga är:

- Energiforskningsprogrammet måste fullföljas med nuvarande inriktning.
- Åtgärderna för att spara energi i befintlig bebyggelse måste fullföljas. Det finns skäl att noga följa upp att vidtagna åtgärder har avsedd effekt.
- Oljeersättningsfondens låneregler bör bättre anpassas också för småindustrins, jordbrukets och hantverkets behov.
- Samhället bör se till att det finns ett fungerande distributions- och marknadssystem för fasta bränslen.
- Genom taxepolitiken bör så långt möjligt årstidsvariationerna i elförbrukningen utjämnas.

Kärnkraft – atomvapen

Sambandet mellan användning av kärnkraft för energiproduktion, dess restprodukter och möjligheterna att tillverka atomvapen blir alltmera uppenbara. Dessa möjligheter gör kärnkraften till en speciellt riskfylld och svårhanterlig energikälla, där alla led från urangruvan till avfallets slutförvaring kan ge allvarliga skador. Åtgärder som förhindrar att användning i Sverige av kärnkraft för energiproduktion leder till ökad kärnvapenspridning måste därför vidtas i varje aktuellt led i kärnbränslecykeln. T. ex. måste inhemsk uranbrytning avvisas av bl. a. detta skäl.

Under den senaste tiden har frågan om upparbetning kontra icke-upparbetning av det utbrända kärnbränslet blivit allt aktuellare. Enligt uppgifter är man på väg att utveckla en metod med hjälp av laserteknik som kan göra reaktorplutonium brukbart för atombombstillverkning. Tekniken innebär vidare att kostnaderna för att framställa vapenplutonium avsevärt sjunker. Trots att villkorslagen anger avtal om upparbetning som en möjlighet för drifttillstånd bör riksdagen nu ta avstånd från upparbetning.

I de riktlinjer för energipolitiken som lades fast våren 1981 understryks att andra lösningar än de som presenterats i ansökningarna enligt villkorslagen seriöst måste studeras. Detta för att bl. a. vidga den kunskap som erfordras för att göra det möjligt att fatta ett definitivt beslut om val av hanterings- och förvaringsmetoder. En särskild nämnd inrättades den 1 juli 1981, vars uppgift är att utöva tillsyn och kontroll av hanteringen av det radioaktiva avfallet.

Enligt centerns uppfattning är det av stor betydelse att riksdagens beslut i alla avseenden fullföljs. Villkorslagen ger utrymme för att pröva metoder för direkt förvaring av det utbrända kärnbränslet. Enligt centerns uppfattning uppfyller inte de s. k. KBS-metoderna de krav som villkorslagen uppställer för att den slutliga förvaringen av det utbrända kärnbränslet skall kunna anses vara helt säker. Det fortsatta arbetet bör därför ges en ny inriktning.

Förstärkta resurser bör därför anvisas för forskningsinsatser med syftet att presentera en tillförlitlig metod för slutförvaring av det utbrända kärnbränslet utan föregående upparbetning. Det är viktigt att detta arbete kan ske i samhällets regi med ett avgörande inflytande från den ovan angivna nämnden. Kärnkraftsföretagen bör själva finansiera den genom den fond som reserverats för att betala hanteringskostnaderna för det radioaktiva avfallet.

Det är av stor vikt att arbetet med att lösa kärnkraftens säkerhetsfrågor intensifieras och att erfarenheterna från det pågående säkerhetsarbetet snarast redovisas. Säkerhetsarbetet måste även bedrivas med öppenhet och erforderliga ekonomiska resurser anvisas. Detta är av särskild vikt sedan en majoritet, trots de olösta avfallsproblemen, uttalat sig för en omfattande användning av kärnkraft.

Vi utgår från att atomlagstiftningskommittén beaktar dessa synpunkter i sitt arbete.

Med stöd av det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till lag om förbud mot uranbrytning i Sverige,
2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande inriktningen av arbetet för att nå en betryggande slutförvaring av det utbrända kärnbränslet,
3. att riksdagen beslutar hos regeringen begära att i avvaktan på ett slutligt lokaliseringsbeslut för energiverket de olika enheterna blir kvar i nuvarande lokaler,
4. att riksdagen beslutar ansluta sig till de riktlinjer för energipolitiken i avseende på energihushållning och energikvalitet och utveckling av inhemska alternativa energikällor som angivits i motionen,
5. att riksdagen beslutar hos regeringen begära en årlig redovisning av de inhemska alternativa energikällornas utveckling i enlighet med det anförda,
6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att upparbetning av svenskt kärnkraftsavfall inte bör komma i fråga.

Stockholm den 21 januari 1982

KJELL A. MATTSSON (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c) IVAN SVANSTRÖM (c)

JOHAN A. OLSSON (c) TORSTEN BENGTSO (c)

RUNE GUSTAVSSON (c) BENGT SJÖNELL (c)

ANNA ELIASSON (c) GUNNEL JONÄNG (c)

MAJ PEHRSSON (c) ERIK LARSSON (c)

GUNNAR BJÖRK (c) EINAR LARSSON (c)

i Gävle